

U petom predavanju (str. 133—172): literatura i lektira, govori autor o tom, što i kako treba da čitamo. Ne previše, ni premalo, ali temeljito — a što čitaš neka bude dobro. Što smije čitati katolik? Sve što je dobro. Stoga je indeks, koji upozorava na ono, što nije valjano ili pogibeljno. Indeks je pedagoška naredba i uredba samobrane Crkve, ali nipošto zapreka znanstvenom radu, jer svaki, koji se znanošću i književnošću bavi, lako dobije dozvolu za čitanje zabranjenih knjiga. U tom poglavlju obraguje pisac još neka savremena pitanja, koja imaju spec. interes za Njemačku.

Šesto je predavanje (str. 173—214): katolik u gospodarstvenom životu sadašnjosti. Drži se, da su katolici u gosp. napretku sadašnjosti gdje gdje zaostali. To ima svoje razloge, a ti leže u kršć. etici i relig. vjerovanju katolika. Lijepo govori autor o dužnosti i ugodnosti rada. — Danas se teži za gosp. napretkom u svrhu obogaćivanja, a puštaju se s vida dublje, psihičke vrednote. Današnji gosp. napredak ima mnogo korisna i dobra, ali i zla. Razvoj između materijalne i duševne kulture nije harmoničan. Tu treba da započne djelovati kršć. etika.

Sedmo predavanje (str. 215—249) prikazuje katolika u socij. životu. Gosp. interesi su ljude sjedinili, ali to je tek na izvana, duševno jedinstvo — zar ga ima? „Kako je opor i neprijatan saobraćaj u zvaničnom životu — kao da zato živimo, da jedan drugom kamenje na put stavljamo (str. 218). Zatim govori o raznim oblicima saobraćaja. Tek onaj, koji je prožet pravim kršćan. duhom, shvatiti će prave ideale zajedničkog života i imati jakost da ih ostvari.

To su tek nekoje glavne misli uzete iz tih predavanja. Osim ovih ima cijeli niz drugih raznih savr. sentenca misli, nazora, koji su gotovo zanimljiviji od samih glavnih misli. Valja još da napomenem, da se autor isključivo obazire na prilike u Njemačkoj, a to donekle smeta.

Opširno osobno, a napose stvarno kazalo čine djelo lako uporabivim.

Dr. E. Leopold.

Menge Gisbert G. F. M.: Die Wiedervereinigung im

Glauben. Ein Friedensruf an das deutsche Volk. Prvi svezak: Die Glaubenseinheit 8° (XXIV + 274 str.) 1914. Herdersche Verlagshandlung: Freiburg (Breisgau) ili Beč. Cijena: Mk. 3'80 (4'56 kr.); vez. u platnu: 4'60 Mk. (5'52 kr.).

I ako je djelo franjevca Menge-a namijenjeno njemačkom pučanstvu, da ga privede na stazu vjere i ćudoreda, ne će ni Hrvatima škoditi, ako ga pročitaju, jer nam govori o jedinstvu vjere. Vrijedni je propovjednik P. Menge sa prvim svojim sveskom započeo niz poučnih predavanja, koja idu za tim, da putem vjere oplemenimo naš duh i naše srce.

Ovaj je prvi svezak podijeljen u dvije knjige, od kojih prva ima za naslov „Wert der Wiedervereinigung“ (1-162), a druga „Weg zur Glaubenseinheit“ (163-264). U prvoj se knjizi razlaže, zašto da se mi sjedinimo s katoličkom Crkvom. Razlozi su na dugo izvedeni. Među prvim se razlozima ističe svetost Crkve i pravi patriotizam. Da pisac bolje uspije u uvjeravanju, smatrao se dužnim da opiše kat. Crkvu kao nositeljicu kulture i blagostanja. Druga knjiga govori o načinu, kojim da se sružimo s kat. Crkvom. Pri ovom autor vidi mnoge zapreke, što priječe njegov narod k pristupanju u Crkvu. Slobodnost, neduboko znanje, predrasude i što ti ja znam drugo smetaju duhove u bistrenju pojmova. Zato pisac hoće, da raskrinka te moderne struje, koje za ničim drugim ne teže već za rušenjem njemačkog puka. Još pisac kazuje i tumači crkovne zakone, po kojima budemo li se vladati, sigurno ćemo spasiti sebe i sve svoje. U zaključku ovog prvog sveska osvrće se pisac na današnji položaj kat. Crkve u Njemačkoj i potiče prijatelje svojeg naroda, da se jednom svojski podadu vjerskomu radu i to organizacijom, koja ne dozvoljuje nikakove dogmatičke već samo političke i kršćanske snošljivosti.

Vrijednost ovog djela povećava to, što ga provejava domovinski zanos i kršćanska ljubav. I prvi je svezak za sebe cjelina, ali kad djelo bude završeno prama misli piščevoj, tad

će još većma se pokazati vrijednost njegova. Stoga želimo, da se djelo što prije privede kraju, dok međutim čitateljima na srce stavljamo, da se posluže ovom knjigom, koja će ih izvrsno poučiti, kako je jedino kat. Crkva kadra dati čovjeku ono mjesto u društvu, što bi ga svaki čovjek inače po već prirodnom pravu trebao da ima.

A. L. Gančević. O. F. M.

Carević dr. Josip: Konstantin Veliki i kršćanstvo. Historijsko-filozofska rasprava. Napisao prigodom Konstantinova jubileja 313.-1913. Uz više dodataka i ispravaka pretiskano iz podlistka „Dana“. Spljet, 1913. Tisak Leonove tiskare. U 8-ni ima str. 148.

Zgodna je bila misao piščeva, da ovakvim djelom proslavi uspomenu prvoga kršćanskog cara. I doista uspjelo mu je u obilnoj mjeri. Dobro je učinio, što je svoju raspravu objelodanjenu u podlistku novina s. brao u posebnu knjigu, jer će tako moći knjigu pročitati i oni mnogobrojni Hrvati, koji ne čitaju „Dana“, a i ovi će ju moći sigurnije sačuvati i češće prelistavati. Pisac je napisao raspravu, i to kakove nismo vični čitati ni u podlistcima ni u knjigama: to je rasprava, koja može služiti za uzor našim mlađim pregovornicima, da iz nje nauče, kako se obrađuju pitanja ne samo historijska, već u opće znanstvena. Pisac postavlja tezu, obrađuje ju dokazima, a na koncu pobija prigovore protivnika. Ovo je metoda skolastička, znanstvena, koja potpuno udovoljava našu želju za istinom. Tko se ovom metodom dobro umije služiti, iscrpi svoj predmet, sakupi sve najglavnije dokaze, sveže sve u jednu cjelinu, a na koncu s lakoćom obori sve prigovore i poteškoće, što se protiv glavne teze od strane protivnika nabaci. Tko ovakovu raspravu uzme da čita, taj knjige ne odlaže, dok je nije kao ni dušak pročitao: tako je zanimljiva, tako privlačna.

U ovom slučaju pisac protiv povjesničara Burckhardta, Ranke-a, Harnacka, Heinichen-a i dr. postavlja ove tvrdnje: 1. da Konstantina nisu političali samo politički razlozi, da

dade slobodu kršćanima; 2. da ga je na vojnu protiv Maksencija osokolilo čudnovato znamenje; i 3. da ga je u radu vodilo i snažilo kršćansko osvjetloenje.

Prvu svoju tezu dokazuje prvo tim, što je u početku IV. vijeka kršćanstvo bilo u očitoj manjini, kako uče povjesničari, koji su se tim pitanjem bavili i koje pisac redom i poimence navodi. Među ovima su i protivnici Harnack i Burckhardt. Napose u zapadnom dijelu carstva, u Italiji, Galiji, Britaniji i Hispaniji bili su kršćani rijetki i malobrojni razmjerno s ogromnim brojem pučanstva u carstvu (oko 100 milijuna). Za Dioklecijanova najokrutnijega progonstva, koje se dogodilo malo godina prije nego li će zavladati Konstantin, i ta manjina kršćana bila je malne uništena, izbrisana sa lica zemlje. Napose bila je vojska temeljito očišćena od kršćana vojnika, u koju svrhu izdao je Dioklecijan četiri edikta. Ako ovo progonstvo i nije uništilo Crkve, ali ju je silno izmrcvarilo i oslabilo tako, da u ono doba nije mogla zadobiti premoći ni zavladati carstvom, a još manje Konstantinu dati pobude, da se osloni na kršćanstvo s političkih razloga. To manje je bilo moguće, da se car Konstantin na to sklone, što je dobro znao, da su pogani silno mrzili na kršćane, što je poganska religija bila zakonima rimskih carera postavljena kao državna religija, i što je javno mnijenje bilo skroz zauzeto za poganštinu, a protiv kršćana. Te sve činjenice historijski neoborive potkrepljuje pisac mnogim dokumentima iz najstarijih pisaca. Dapače baš u to vrijeme cara Konstantina bio je u carstvu raširen kult božanstva sunčanog pod imenom Mitrás pa se udomio i u carskom dvoru i postao nekom vrsti državnoga bogoslužja, što dokazuju još preostali spomenici i ostanci hramova. A to sve lijepo potvrđuje prvu tvrdnju, da se Konstantin nije mogao dati sklonuti od političkih, ljudskih, naravnih razloga da ostavi poganstvo i priprli kršćanstvo, već da je tu imao upliva prst Božji. I doista je tako bilo.

Ovu drugu tvrdnju, da je car Konstantin imao čudnovato viđenje dokazuje pisac ponajprije filozofskom digresijom o mogućnosti i spoznaji čuda. A samu činjenicu viđenja do-